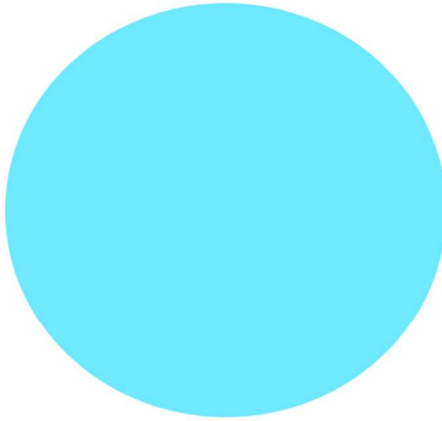

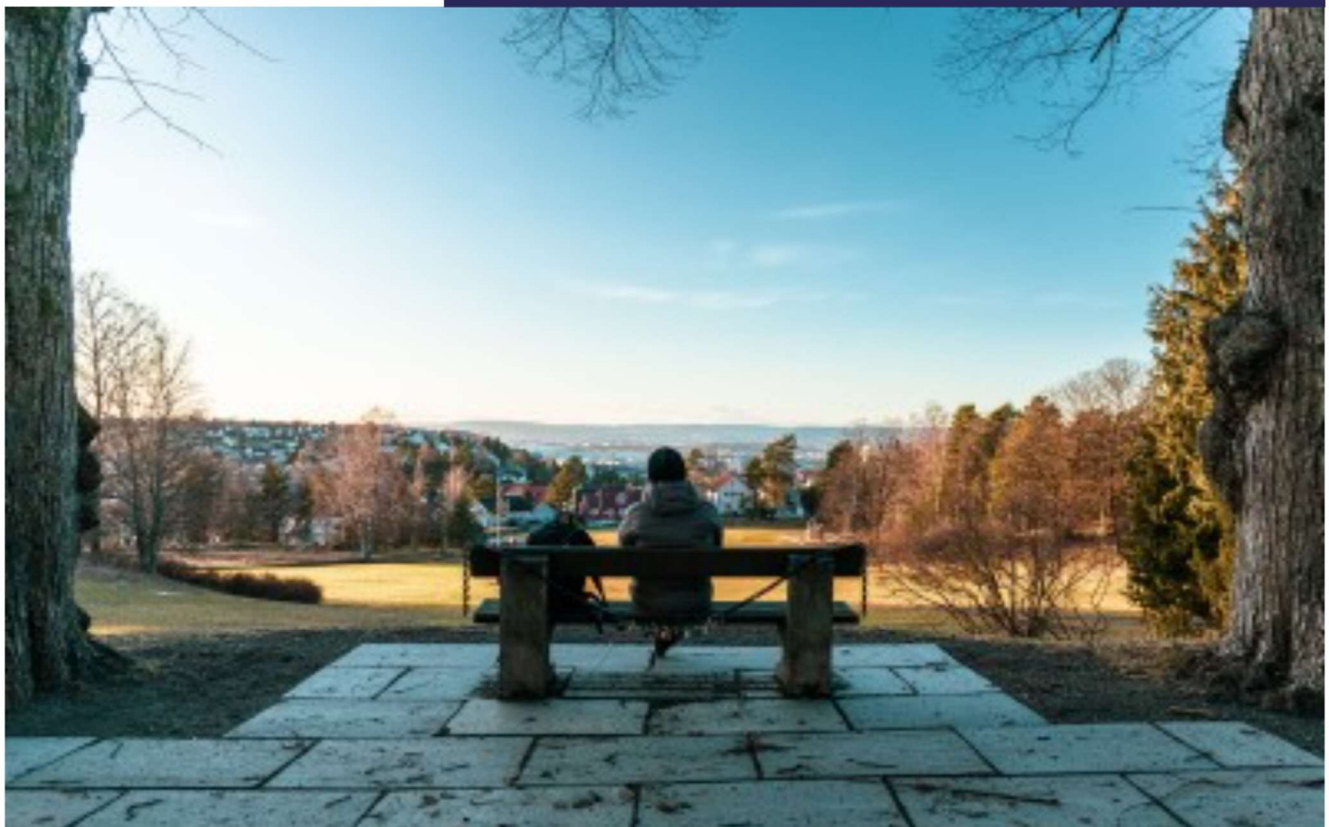
Oslo

14.12.22

Rustråkk

Metode utformet av
Velferdsetaten, Oslo kommune

Sammendrag

Rustråkk er en befaring der man går gjennom hvordan nabolag og omgivelser vil bli påvirket og vil påvirke et boligtilbud for personer med utfordringer knyttet til rus og adferd. Metoden handler om å identifisere bevegelsesmønsteret til og fra boligene for beboerne. Man vurderer nærhet til kollektivtilbud, butikker, tjenester og andre relevante steder som forventes besøkt. Det er også svært viktig å vurdere nabolaget: Hva slags bebyggelse finnes, hvem bor i umiddelbar nærhet til tiltaket og hvem som potensielt kan bli utsatt for uønsket oppmerksomhet? Metoden er løst inspirert av barnetråkk-modellen, men har mer fokus på risiko enn muligheter. Vurderingene herfra er en naturlig del av en videre risikovurdering/ROS-analyse når man har bestemt for hvilket alternativ man går for i en konseptvalgutredning.

- Fysisk oppmøte på den aktuelle tomten/boligen.
- Ha med minst en med god kjennskap til målgruppens handlings- og tankemåter, gjerne en erfaringskonsulent.
- Identifiser plasser/områder beboeren/brukerne vil oppsøke jevnlig.
- Gå opp ruten og dokumenter hvem og hva som befinner seg langs veien.
- Vurder hvem som vil bli påvirket av målgruppens tilstedeværelse og om omgivelsene kan påvirke beboerne/brukerne på noen negativ måte.
- Hvis det er en relativ stor sannsynlighet for at det vil bli konflikt med nabolaget (pga. tyveri, hærverk o.l) kan dette sette hele investeringen i fare.

Rustråkk

Metoden er utarbeidet av Seksjon bolig og tilskudd i samarbeid med Program for rusfeltet i Oslo (PRIOslo), begge i Velferdsetaten, Oslo kommune¹.

Bakgrunn

Opprettelsen av boliger for personer med rusproblematikk fører ofte til reaksjoner fra nærmiljøet. Mange med omfattende og alvorlige rus- og psykiske helseproblemer blir henvist til den kommunale boligmassen med liten mulighet for skjerming og oppfølging ut over dagtid. Bydelene melder i 2022 om et stort behov for alternative boligløsninger for denne gruppen for å avlaste bomiljøer preget av uro og utrygghet.

I Oslo er det begrensede muligheter for å velge beliggenhet for etablering av nye boliger, og man har ofte måtte velge plasseringer tett opp til eksisterende bomiljøer. Metoden har som mål å kunne forutsi hvor det potensielt kan oppstå konflikter, og om det er lokale grep man kan gjøre for å minske risikoen. Utformingen av metoden kommer fra erkjennelsen av at en feilpalssering ikke bare kan føre til konflikt, men også at man kan bli tvunget til å flytte tiltaket eller endre målgruppe og ender opp med en feilinvestering.

Mål

Få en systematisk oversikt over de potensielle konfliktområder i nærmiljøet, og gjøre vurderinger på mulige tilpasninger eller tiltak lokalt, eller eventuelt om tomten er uaktuell. Bruken må tilpasses målgruppen og jo lenger man kommer til høyre i ROP-matrisen², jo viktigere er at man gjør nøye vurderinger av de temaene Rustråkket tar for seg

¹ Skjema for gjennomføring av Rustråkk ligger sist i veilederen

² Se avsnitt Matrise for personer med ROP

Nødvendige ressurser

For å kunne gjennomføre Rustråkk trenger man to eller flere personer med inngående kjennskap til målgruppens handlingsmåter, triggere og preferanser. Velferdsetaten har god erfaring med å bruke personer med egenerfaring/erfaringskonsulenter på befaringene og anbefaler det til andre som vil gjennomføre Rustråkk. Helsetaten i Oslo kommune organiserer en egen skole for erfaringskonsulenter, *Erfaringskolen*³ og kan kontaktes dersom man ønsker å komme i kontakt med personer med egenerfaring.

Det er en forutsetning at man er fysisk på stedet. Man kan ikke kan gjøre samme øvelse ved hjelp av Google maps og streetwiew, selv om dette er viktig i forberedelse av Rustråkk. Det er viktig å ta bilder og notater underveis slik at man kan bruke dette som bakgrunnsmateriale når man sammenfatter vurderingen.

Normalisering

I den forrige nasjonale boligstrategien Bolig for Velferd (2014-2020)⁴ vises det til prinsipper for normalisering og integrering ved etablering av samlokalisert boliger for personer med ROP-lidelser. I den nye nasjonale strategien Alle trenger et trygt hjem ser man et behov for nye tilnærminger⁵.

³ Nettsted for Erfaringsskolen med kontaktinfo: <https://www.oslo.kommune.no/helse-og-omsorg/rusomsorg/fyll-dagene-arbeidstilbud-og-aktiviteter/alle-tilbud-i-oslo/erfaringskolen-i-oslo/#gref>

⁴ *Samlokaliserte boenheter skal ikke ha institusjonslignende preg og antall boenheter skal ikke være for stort. Boenhetene bør plasseres i ordinære bomiljøer, slik at prinsippene om normalisering og integrering ivaretas. Ulike brukergrupper skal ikke samlokaliseres på en uheldig måte.* s 20. Nasjonal strategi for boligsosialt arbeid, Bolig for Velferd (2014-2020)

⁵ *Det er behov for nye tilnærminger:* • *Flere egnede boliger: Bruke tilskudd til utleieboliger til forsøk og innovative måter å utvikle et mer variert og egnet botilbud på.* • *Større mangfold av bolig- og tjenestetilbud: Pilotere, evaluere og spre nye bo- og tjenestemodeller for målgruppen.* • *Klargjøre de juridiske rammene: Klargjøre de juridiske rammene for tjensteavtaler i boformer som ikke er hjemlet som institusjon.* S 19 Nasjonal strategi for den sosiale boligpolitikken 2021-2024 Alle trenger et trygt hjem

De i målgruppen for samlokaliserte boliger er i målgruppen fordi de ikke har fått til å bo i ordinære bomiljøer. Å samlokalisere disse fører med seg nye utfordringer dem imellom og det er viktig å være bevisst på dette når man knytter tjenester til boligene. De med de største utfordringene (se gruppe 7 i ROP-matrisen) har en langvarig historikk av uforutsigbar og farlig oppførsel og det er stor sannsynlighet for at dette vil gjenta seg. Å plassere denne gruppen tett opp mot et eksisterende nabolag vil bety at naboene både vil bevitne og muligens også bli offer for uheldige episoder. Dette vil ikke være bærekraftig over tid og tiltaket/boligene vil med stor sannsynlighet flyttes/legges ned.

Det er likevel viktige prinsipper rundt normalisering som man bør jobbe etter. Målgruppen for samlokaliserte kommer som regel fra omgivelser de har opplevd som utrygge og/eller ustabile. Å kunne tilby en stabilitet og en varighet i boforholdet er et viktig første steg i den personlige normaliseringen og en mulighet til å bryte onde sirkler av kortvarige, brutte boforhold. Jo lenger til høyre man kommer i ROP-matrisen, jo fler avbrutte boforhold, jo viktigere med et alternativ som ikke tilbyr det samme som der de kommer fra.

Matrise for personer med ROP

Matrise for personer med rus/ROP og deres boligbehov er utarbeidet av PRIOslo/Velferdsetaten i samarbeid med bydeler og ideell sektor. Matrisen er vedtatt og gjelder for videre boligframskaffelse i Oslo. Matrisen er et veldig viktig utgangspunkt for å vurdere hvilke målgrupper som kan passe inn i et område eller på en tomt. Her deles personer med rus- og psykiske helseproblemer inn i sju grupper basert på funksjonsnivå. Matrisen viser de ulike gruppene, deres boligbehov, beliggenhet på tomt, bemanningstetthet og grad av forsterkning på boligene.

Her er et utdrag av hovedoversikten i matrisen:

Gruppe 1	Gruppe 2	Gruppe 3	Gruppe 4	Gruppe 5	Gruppe 6	Gruppe 7
Utfordringer: Moderate utfordringer knyttet til rus og/eller psykiske helseproblemer.	Moderate til alvorlige utfordringer knyttet til rus og/eller psykiske helseproblemer.	Atferdsutfordringer, autonom, alvorlige psykiske lidelser/helseproblemer dekker egne primærbehov i bolig.	Alvorlige psykiske lidelser/helseproblemer, sårbar, innadvendt, kan utnyttes, selvdestruktiv atferd.	Rusutløst, grenseløs atferd, personlighetsforstyrrelser, uberegnelig, skremmende atferd.	Sikkerhetsrisiko, utagerende, grenseløs atferd, samtidige, alvorlige psykiske lidelser/helseproblemer.	Svært høy sikkerhetsrisiko, utagerende, samtidige, alvorlige psykiske lidelser/helseproblemer utestengt fra lavtersketilbud.
HF 1-2 ¹	HF 2-3	HF 2-3	HF 3	HF 3	HF 3	HF 3
Målgruppen bor f.eks.: Ordinære kommunale boliger	Ordinære kommunale boliger	Tidl. Flexbo	Skogvollveien	Arveset gård	Schandorffsgate	Ljabruveien boliger
Boligbehov: Ordinære kommunale boliger, innskutte boliger el. private utleieboliger	Ordinære, kommunale boliger, bomiljø med mer aksept, gjerne heleide gårder	Småhus uten base, ikke for mange småhus samlet, eksempelvis 1-3.	Samlokaliserte boliger med base	Samlokaliserte boliger med base	Samlokaliserte boliger med base	Samlokaliserte småhus/boliger med base
Boligstandard: Ordinær standard	Ordinær standard	Forsterket standard	Ordinær standard	Forsterket standard	Ekstra forsterket standard	Ekstra forsterket standard
Beliggenhet: Ordinært bomiljø	Ordinært bomiljø	Skjermet fra ordinære bomiljø, ev. ved næringsvirksomhet	Ordinært bomiljø	Skjermet fra ordinært bomiljø, ev. ved næringsvirksomhet	Skjermet fra ordinært bomiljø, ev. ved næringsvirksomhet	Skjermet fra annen bebyggelse, randzone
Tjenestebehov: Individuelt tilpasset tjenestebehov, periodevis og ambulant	Individuelt tilpasset tjenestebehov, ambulant tjenester	Ambulante tjenester	Dagtid + ambulant	Dag/(kveld) + ambulant tjenester døgnet	Døgnet	Døgnet

Under punktet beliggenhet kan man se at bare gruppene 1 til 4 kan bo i ordinære bomiljø.

Hvis man kommer til en tomt som ligger i et villastrøk, er ikke tomten egnet for gruppene 5, 6 og 7. Denne inndelingen bør man gjøre seg kjent med i forkant av Rustråkk for å kunne gjøre gode vurderinger på hvilke av gruppene som kan bo på tomten.

Hele matrisen finner du på [PRIOslo sine nettsider](#)⁶.

Gjennomføring

Utgangspunktet for befaringen er en utvalgt tomt eller eiendom der man potensielt ser for seg å etablere nye boliger. Er det allerede en eksisterende bygning på tomten, må man identifisere inn og utganger og ha det som startpunkt for befaringen.

Man må også ha en klar formening om mulig målgruppe. Er det personer i målgruppen som har mye utagering og/eller irrasjonell adferd som følge av høy bruk av sentralstimulerende, så betyr det at spesielle hensyn må tas i identifiseringen av konfliktpunkter/områder.

Det neste man gjør er å identifisere hvilke nødvendige tjenester man finner i nærheten som

⁶ Nettsted med ROP matrisen: <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13438470-1662972065/Tjenester%20og%20tilbud/Helse%20og%20omsorg/Rusomsorg/Program%20for%20rusfeltet%20i%20Oslo%202020%20%E2%80%932024/Matrise-ROP-151221.pdf>

beboerene vil oppsøke. Dette er kollektivløsninger, matbutikker/kiosker, helse- og sosiale tjenester (NAV, spesialisthelsetjeneste, apotek) dersom disse er i gangavstand. Man må også se på eventuelt nærhet til rusmiljøer man vet de kan trekkes mot.

Alle disse tjenestene og stedene angir en rute for bevegelse der det er rimelig å anta at brukerne vil bevege seg daglig.

Gå opp ruten fra den potensielle boligen og til de steder som det er rimelig å anta at de vil oppsøke regelmessig. På veien gjør notater av hva slags miljø og bygninger man passerer på veien. Merk at hvis det er mulig å ta snarveier underveis, så vil dette være den mest sannsynlige ruten som blir valgt. På denne ruten må man se på hva som kan være potensielle konfliktområder. Er det for eksempel mange åpne hager der det står sykler og annet ute, så kan dette være en uimotståelig fristelse for noen med dårlig impulskontroll pga. rusbruk. Er det skoler eller barnehager i nærheten så kan det føre til reaksjoner. Særlig foreldre kan reagere hvis de ofte ser noen i tydelig ruspåvirket tilstand i umiddelbar nærhet av skolen/barnehagen.

Erfaringsmessig er ikke dette områder som målgruppen vil oppsøke, men er det en uungåelig rute til og fra boligene, så må det med i vurderingen. Vil nabolagsreaksjonen bli så sterke over tid at det setter tiltaket i fare?

Er det buss og T-bane i nærheten er sannsynligheten fort at T-banen foretrekkes fremfor buss, selv om avstanden kan være litt lenger.

Hvis enkelte eller flere i målgruppen har lang historikk av utagerende og ufortsigbar adferd må man veie hensyn til nabolaget veldig tungt. Er tiltaket etablert midt i et boligområde vil en alvorlig episode bety slutten for tiltaket og investeringen har gått tapt.

Vurdering

Det er to spørsmål som går igjen i vurderingen etter et Rustråkk.

- 1 *Hvordan vil naboer påvirkes av at boliger for målgruppen etableres i nabolaget?*
- 2 *Hvordan vil nærmiljøet påvirkes av beboernes bevegelse til og fra boligene?*

Det er en to-veis effekt man må ta med i regnestykket. Hvis målgruppen opplever seg som uønsket i sitt eget nabolag, så kan det slå ut på flere negative måter. Det ene er en forsterket følelse av utenforskap og dårlig selvfølelse, men det kan også slå ut i sinne eller annen uønsket adferd som reaksjon. *Dere liker ikke meg - jeg liker ikke dere* form for å beskyttelse av selvet, som fører til at man tar enda mindre hensyn enn man ellers ville tatt.

Ser man at en rute kan føre til konflikt, kan dette muligens løses ved en annen utforming på bygget/boligene. For eksempel så kan man flytte inngangsparti til en side av området/bygget slik at det ikke blir naturlig å bruke den ruten der man anser det som stor sannsynlighet for konflikt. Det er begrensede muligheter ved denne justeringen og topografien vil også spille inn men dette kan være en metode for å skjerme de aller nærmeste naboene.

Å bruke poengsetting kan være hensiktsmessig hvis man veier flere alternativer opp mot hverandre i for eksempel i en konseptvalgutredning, men det vil uansett være subjektive vurderinger som ligger til grunn. I denne versjonen er det ikke lagt opp til en poengskala da det kan skape en illusjon om at alle områder man vurderer er like viktige og det er ikke nødvendigvis riktig. Det viktigste er at man bruker den tilgjengelige praktiske erfaringen for å vurdere sannsynligheten av uønskede hendelser.

Rustråkk tar hovedsakelig utgangspunkt i et risikobilde og fokuserer ikke på mulighetsperspektivet. Dette kan man gjerne legge til, men problemet er hvis man tolker det

dit at mulighetene nuller ut utfordringene i en totalvurdering. Dessverre vil uønskede hendelser som regel overskygge de positive og effekten av disse hendelsene kan bli ødeleggende for tilbudet.

Vil man ha bemanning i tilknytning boligene kan dette forebygge noen av de potensielle konfliktene med nærmiljøet. En god dialog mellom ansatte og beboere om viktigheten av å ta hensyn til nærmiljø og naboer kan forebygge mye. I tillegg kan man ha en dialog med bekymrede naboer og iverksette nærmiljø eller nabolagstiltak. Men dette forutsetter også at målgruppen er interessert eller i stand til å ta disse hensynene. Mange av de som ikke kan bo i den ordinære kommunale boligmassen mangler sosiale verktøy og trenger hjelp og gode tjenester på stedet. En klar anbefaling uansett løsning er å se hvordan bygg og tjenester kan spille på lag og hjelpe noen av de som trenger det mest.

Referanser

Konseptvalgutredning og prosjekt Samhandlingshus/Ljabruveien boliger (2014-2029)

Konseptvalgutredning Trygg+ (2021-)

Vedlagt: Skjema for gjennomgang av Rustråkk

Rustråkk

Adresse/eiendom: _____ Dato: _____ Klokkeslett: _____

Gjennomført av: _____

Aktuelle
målgrupper: _____

Eiendommen

1. Størrelse på tomten: _____

Notater: _____

2. Beliggenhet ift
adkomstvei _____

Notater: _____

3. Nærmeste naboer _____

Notater: _____

4. Topografi _____

Notater: _____

5. Plassering/tilpassing av
inngang/utgang til
området _____

Notater: _____

6. Nærmeste offentlige
kommunikasjon

Notater:

7. Nærmeste butikker

Notater:

8. Nærmeste ofte brukte
tjenester/tilbud

Notater:

Oppsummering og anbefalinger